

PREMIERE PARTIE

Le temps - l'espace Les divers éléments du monde extérieur à l'homme.

I. — LOU TEMS E SA MESURO

LOU PASSAT, LOU PRESENT, L'AVENI (lou tèms avenidou).

1. Mot e espressioun pèr marca ço qu'es ancian:

Antan; tèms passa; à passa tèms; dins lou tèms; autre tèms; fai bèn long-tèms; fai bèn de tèms; fai d'an emé d'an; i'a uno bando d'an; despièi que me counèisse; despièi que lou mounde es mounde; pèr tèms e memòri perdudo: despièi s'es debana proun de tèms; s'es debana d'an emé d'an; n'a proun passa d'aigo à la mar (à la ribiero, au Rose); d'aquéu tèms Marto fielavo, aro debano; d'aquéu tèms coucagno; aquel an lis affaire marchavon pas coume aquest an; èro lou bèu tems; à cade tèms sis usanço; poudès pas èstre dous cop; poudès pas èstre toujours jouine; i'avié un cop... sus d'aquelo entremiejo...

Quaucun o quaucarèn pòu èstre vièi (fem. vièio); vieianchoun (fem. ouno); vieias (fem. asso); ancian (fem. ano); anti, antic, vo antique (fem. antico); pòu èstre carga (fem. ado) d'an; clafi (fem. ido) de vieiuge, de vieiun; pòu èstre arna (fem. ado); gausi (fem. ido); pòu senti lou rànci; agué toumba dins lou demembrié; pòu agué passa de modo; pòu èstre un anacrounisme.

2. Pèr marca ço qu'es estremamen ancian:

Un evenimen pousquè capita (arriba, se passa, s'endeveni; s'encapita) dins li tèms de la pre-istòri; avans lou deluge; au tèms di fado; dóu tèms que li bèsti parlavon; dins l'Antiqueta; dóu tèms que Sant-Jòusè poutavo enca li raubeto (familié); dóu tèms que Jèsu-Crist èro gardo à la Ciéutat (familié); dóu tèms di grè; dóu tèms di Rouman; dóu tèms de l'empèri rouman; au moumen di grândis envasioun; dóu tèms de Carle-Magne; dóu tèms dóu grand empèri d'Oucidènt; dóu tèms de la féodalita, di Crousado, di Troubadou; dins lou coumençamen; dins lou mitan; dins la fin de l'age-mejan; dins lou siècle tregen, quatourgen. etc...

3. Pèr marca ço que remounto un pau mens aut:

Quaucarèn pousquè capita (s'endeveni; s'encapita; arriba; se passa) au moumen de la Reneissènço; dóu tèms di guerro de Religioun; dins lou grand siècle francés; dóu tèms di segnour; dóu tèms di conse; un pau avans la Revoulucioun; dóu tèms de la Revoulucioun; dóu proumier Empèri; dóu tèms de la Restauracioun; de Louis lou XVIIIIn (lou dès-e-vuechen); de Carle lou Xn (lou desen); de Louis-Felip; de la Segoundo Republico (de Mariano Segoundo); dóu Segound Empèri; de Badinguet; au moumen de la Coumuno; après Setanto; dóu tèms de Mariano Tresenco; avans la guerro de Quatorge; après la guerro de Quatorge; entre li dos guerros; avans o après Trento-nòu...